

Hossz- és súlymértékek, pénz

1. Hosszmértékek

1.1. Mértékegységek

Az izraeliták át vették azoknak a népeknek a mértékegységeit, akikkel a legtöbbet kereskedtek, vagy akiknek a hatalma alatt álltak. Az egység neve változatlan maradt, de az értéke sok esetben megváltozott, és ma már nehéz világos képet alkotni róla.

A legrégebbi mértékegységek a test arányaihoz igazodnak:

- > **ujj** – kb. 3 cm
- > **tenyér** – kb. 8 cm; az összeszorított négy ujj szélessége
- > **arasz** – kb. 25 cm
- > **könyök** – kb. 50 cm; a könyöktől a középső ujj hegyéig
- > **mérónád** – b. 3,5 m

1 mérónád = 6 könyök = 12 arasz = 36 tenyér = 144 ujj

1 könyök = 2 arasz 1 arasz = 3 tenyér 1 tenyér = 4 ujj

A könyök volt az alapvető hossz mérték (mint nálunk a méter).

A hossz mértékek rendkívül viszonylagosak voltak. Így pl. volt babilóniai könyök, ennek két válfaja létezett: *közönséges* (0,495 m) és *királyi*, mely valamivel hosszabb volt (0,55 m). Palesztinában már Ábrahám bevándorlása előtt használták az *egyiptomi könyököt* (0,450 m). A babiloni fogság után pedig a *perzsa könyök* terjedt el - *közönséges* (0,441 m) és *királyi* (0,532 m). Nagy Sándor hódítását követően a *görög könyököt* (0,480 m) használták.

1.2. A megtett út hossza

- > **stádium** (attikai stádium = 177,6 m; olimpiai = 192,27 m; népi = 198 m; római = 185 m)
- > **egy napi járás** (az az út, amelyet a gyalogos hét óra alatt megtett) = kb. 30 km
- > **szombatnapi járás** = 2000 könyök = kb. 1 km
- > **paraszanga** (perzsa mértékegység) = kb. 30 stádium
- > **mérföld** (római mértékegység) – 1000 lépés = 1477 m (Mt 5,41). Ez a jól ismert római mérföld (kb. 1,5 km).
- > **öl** (kinyújtott két kar) = 4 könyök = 1,776 m
- > **lépés** (a két láb egy-egy mozdulata) = 1,47 m
- > **láb** (kis távolságok legelterjedtebb egysége, héb. regel)

2. Ūrmértékek

2.1. Száraz dolgokra

- > **homer** – 364,4 l
- > **efa** – 36,44 l
- > **sea** – 12,148 l
- > **omer** – 3,644 l

➤ **kab** – 2,064 l

➤ **log** – 0,506 l

1 homer = 2 leték = 10 efa = 30 sea = 100 omer = 1 80 kab

2.2. Folyadékokra és száraz dolgokra

➤ **kor** – mint a homer

➤ **bát** – 36,44 l

➤ **salis** – 12,148 l

➤ **hin** – 6,074 l (a legfontosabb űrmérték, egyiptomi eredetű)

➤ **log** – 0,506 l

➤ **pure**

1 kor = 10 bát = 60 hin = 720 log

3. Súlymértékek

Kánaánban a zsidók bevándorlása előtt is a babilóniai súlymértékek terjedtek el. A szír uralkodók ennek alapján fizették a fáraónak az adót, az egyiptomiak pedig átszámították egyiptomi súlymértékekre. A mértékegység alapja a *talentum* volt.

3.1. Babilóniai súlymértékek

Az alap a *talentum* volt (1 talentum = 60 mina = 3600 sékel), melynek két fajtája: a *népi* és a *királyi* talentum létezett. Ez utóbbinak két alfaja volt: *nehéz* (oroszlánalak) és *könnyű* (kacsa) talentum.

➤ **nehéz talentum** – 60,600 kg (1 mina = 1,010 kg; 1 sékel = 16,83 g)

➤ **könnyű talentum** – 30,300 kg (1 mina = 0,505 kg; 1 sékel = 8,41 g)

A népi talentum is kétféle volt:

➤ **nehéz** – 58,932 kg

➤ **könnyű** – 29,466 kg

3.2. Héber súlymértékek

➤ **zsidó talentum** – 60 mina

➤ **mina** – 50 sékel

➤ **sékel** – 20 gera (mag)

➤ **gera** (mag) – A rabbik az árpaszemekhez viszonyították.

A Biblia említ 1/2 sékelt (beka), 1/4 sékelt és 1/3 sékelt is (Gen. 24:22.; I. Sám 9:8.).

A babiloni fogság előtt:

➤ **zsidó talentum** – 30 mina

➤ **mina** – 100 sékel

Egy talentum tehát 3000 sékelt tett ki (Kiv 38,25-26; IKir 10,17). Mindezt nehéz átszámítani a mai mértékegységekre. Ugyanezeket a neveket használták a pénzekre is. Valószínűleg:

- 1 talentum = 49,11 kg
- 1 kg 1 mina = 818,50 g
- 1 sékel = 16,37 g
- 1 gera = 0,818 g

4. A pénz

4.1. A babiloni száműzetés előtt

Az ókorban a pénzt nem számolták, hanem mérték. A pénz szerepét ezüst- és aranydarabok töltötték be, ezeket megmérték, és tömegük szerint adtak nekik nevet. A fémet meghatározott formákba öntötték. A talentum nagy gyűrűre emlékeztetett (innen kapta héber nevét: *kikkur* – *korong*). Az arany nyelv alakú rudakban került forgalomba. (Sok ilyen aranynyelvet találtak a gezeri ásatásoknál.) Dávid előtt főleg ezüstpénz volt forgalomban. Az arany még nem vált fizetőeszközzé, csupán értékes áru volt, amit adtak és vettek, mint bármi mást. Az izraelitáknál az alap pénzegység a sékel, a babilóniaiaknál pedig a mina. Tömegük:

- > **aranytalentum** – 49,11 kg
- > **ezüstitalentum** – 43,65 kg
- > **aranymina** – 818,5 g
- > **ezüstmína** – 727,5 g
- > **aransékel** – 16,37 g
- > **ezüstsékel** – 14,55 g

Ma már rendkívül nehéz megállapítani ennek a pénznek a tényleges értékét, hiszen a nemesfém ára állandóan változott. Tudjuk, hogy Salamon 150 sékelért vásárolt lovat, a szekerek darabjáért pedig 600 sékelt fizetett.

4.2. Perzsa pénzek

A száműzetésben a zsidók a babilóniai, szabadulásuk után pedig a perzsa (dareikosz) pénzt használták. *Arany* (I. Krón. 29:7.) és *ezüst dareikosz* (Neh. 5:15.) létezett. Az első 8,4 grammot, a második 5 grammot nyomott. A dareikoszok egyik oldalán egy féltérdre ereszkedett, jobbójában lándzsát, baljában íjat tartó, szakállas, koronás férfi (Dárius?) volt látható, a másik oldala pedig sima volt.

4.3. Görög pénzek

Nagy Sándor hadjáratát követően Palesztinában is megjelent a görög pénz. Az érme egyik oldalán a király látható, a másikon különféle jelek. A Ptolemaidák az arany pénzekre bőségszarumotívumot, az ezüstre és a rézre pedig sast verettek, a Szeleukidák ellenben valamely isten képe (rendszerint Jupiteré) volt látható. Később a zsidóknak is megengedték, hogy pénzt verjenek.

4.4. Zsidó pénzek a Hasmoneusok alatt

VII. Antiochusz Szidetesz szír király 139-ben engedélyt adott Makkabeus Simonnak, hogy pénzt veressen (I. Mak. 15:6.). Az *ezüstsékel* előlapján mannával telt edényt és két feliratot

látunk. Az egyik a pénz értékét jelezte (*sekel jisrael* vagy *sekel heci*), a másik pedig a kiadás évét (pl. *sanah 'ahad* – első év). Hátoldalán egy virágzó ágat látunk (Jeruzsálem jelképét) és egy feliratot: *Jerusalajim kedosa* (Jeruzsálem, a Szent). A rézpénz előlapján két ág van terméssel, körülötte felirat (mint az ezüstsékelnél), hátoldalán pedig két, terméssel megrakott kosár között pálma, vagy kehely, és ez a felirat: *legeulat cijjon* (Jeruzsálem felszabadulása után). Johannesz Hirkánusz alatt (135-105) csak rézpénzt verettek.

4.5. A Heródes-dinasztia pénze

A Heródes-dinasztia királyai csak rézpénzt verethettek. (Ezüstöt csak bizonyos városok, aranyat pedig csak a rómaiak.)

Nagy Heródes pénzén különböző jelek találhatók. Néha a kiadás éve is szerepel rajta, néha csak felirat. Archelausz pénzén csak a *Herodou ethnarhou* felirat és uralkodásának éve szerepel, az érme hátoldalán pedig Tiberias (helység) neve. Heródes Fülöp pénzének előlapján valamilyen szentély képe, évszám és *Filippou tetrarhou* felirat található.

4.6. Zsidó pénz a forradalom idejéből

A zsidó-római háború alatt - különösen a Hadrianus császár (Kr. u. 132-135) elleni háború alatt - sok pénzt verettek a zsidók. Pénzüik igencsak változatos kinézésű volt. Rézből készült, különböző nagyságban, szőlő vagy hangszer domborművével. Nagyon sok fennmaradt belőle, még ma is könnyen találhatunk ilyeneket.

4.7. Külföldi pénz a hellenizmus idején

4.7.1. Görög pénzegységek

- **Sztátér** (Mt. 17:27.): előlapján sisakos Minerva-fej, másik oldalán bagoly és felirat. Az *ezüstsztátér* 4, az *arany* 20 attikai drachmát ért.
- **Didrachma**. Ezüstpénz volt. 2 drachmát (0,5 sztátér) ért, illetve fél héber sékelt. Jézus idejében minden zsidónak 1 didrachma templomadót kellett fizetnie (Mt. 17:24.).
- **Drachma** (Lk. 15:8.). Ezüstpénz. 4,366 grammot nyomott.
- **Lepton** (Mk. 12:42.): rézpénz. Fél római quadránst ért.
- **Mina** (Lk. 19:13.): 100 drachmát ért. Tömege 436,6 g.
- **Talentum** (Mt. 18:24.), értéke 60 mina, ill. 6000 drachma. Tömege 26 kg.

4.7.2. Római pénzegységek

- **Dénár** (gör. *denariorn*, héb. *dinár*). Ezüstből készült. 10 ast ért (innen a neve is). Kr. e. 217-től 16 ast adtak érte (devalváció!). A dénár kezdetben 4,55 grammot, később 3,898 grammot nyomott. A munkás napszáma egy dénár volt (Mt 20,10). Az *aranydénár* 25 ezüstdénárt ért.
- **As** (Mt. 10:29.; Lk. 12:6.): rézpénz. Az as egyötöd részét *quinariusnak*, negyedét pedig *quadransnak* nevezték.
- **Dipondius** (Lk. 12:6.): két ast ért (ebből származik a neve).